

Analiza doprinosa pomorskih agencija razvoju pomorske industrije

Đorđić, Josip

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies, Rijeka / Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:187:770590>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-26**

Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet
University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies - FMSRI Repository](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET**

JOSIP ĐORDIĆ

**ANALIZA DOPRINOSA POMORSKIH AGENCIJA
RAZVOJU POMORSKE INDUSTRIJE**

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2024.

**SVEUČILIŠE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET**

**ANALIZA DOPRINOSA POMORSKIH AGENCIJA
RAZVOJU POMORSKE INDUSTRIJE
ANALYSIS OF THE CONTRIBUTION OF MARITIME
AGENCIES TO THE DEVELOPMENT OF THE MARITIME
INDUSTRY**

**ZAVRŠNI RAD
BACHELOR THESIS**

Kolegij: Pomorske agencije

Mentor: prof. dr. sc. Biserka Rukavina

Student: Josip Đorđić

Studijski smjer: Logistika i menadžment u pomorstvu i prometu

JMBAG: 0112084398

Rijeka, srpanj 2024.

Student/studentica: Josip Đorđić

Studijski program: Logistika i menadžment u pomorstvu i prometu

JMBAG: 0112084398

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA

Kojom izjavljujem da sam završni rad s naslovom

Uloga pomorskih agencija u pomorskoj industriji

(naslov završnog rada)

izradio/la samostalno pod mentorstvom

prof.dr.sc. Biserka Rukavina

(prof. dr. sc. / izv. prof. dr. sc. / doc dr. sc Ime i Prezime)

te komentorstvom _____

stručnjaka/stručnjakinje iz tvrtke _____

(naziv tvrtke).

U radu sam primijenio/la metodologiju izrade stručnog/znanstvenog rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u završnom radu na uobičajen, standardan način citirao/la sam i povezo/la s fusnotama i korištenim bibliografskim jedinicama, te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Rad je pisan u duhu hrvatskoga jezika.

Student/studentica

Josip Đorđić
(potpis)

Ime i prezime studenta/studentice Josip Đorđić

Student/studentica: Josip Đorđić

Studijski program: Logistika i menadžment u pomorstvu i prometu

JMBAG: 0112084398

**IZJAVA STUDENTA – AUTORA
O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA**

Izjavljujem da kao student – autor završnog rada dozvoljavam Pomorskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog ograničenja mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>

Student/studentica - autor

(potpis)

SAŽETAK

Pomorske agencije predstavljaju svojevrsnu poveznicu u pomorskom sektoru, integrirajući različite grane pomorstva i javne vlasti. Njihove usluge su ključne za organizaciju i koordinaciju brojnih aktivnosti u luci, od ukrcaja i iskrcaja do informiranja brodara i lokalnih vlasti. Vrijeme je vrlo bitan faktor u pomorstvu, stoga agencije moraju fleksibilno i promptno reagirati na promjene kako ne bi nastali zastoji i dodatni troškovi. One svojom profesionalnom uslugom osiguravaju optimalno funkcioniranje pomorskog sustava. Bilo da nastupaju kao zastupnici brodara ili posrednici između brodara i krcatelja, dužnost im je zaštititi interese svih uključenih strana. Time podižu standarde i kvalitetu poslovanja u cjelokupnoj pomorskoj industriji. Usluge pomorskih agencija imaju integrativnu ulogu unutar pomorskog sektora, povezujući brojne dionike i osiguravajući efikasnost ključnih operacija u lukama i pomorskom prometu.

Ključne riječi: pomorske agencije, pomorski agent, uloga, pomorska industrija.

SUMMARY

Maritime agencies represent a kind of link in the maritime sector, integrating different branches of maritime affairs and public authorities. Their services are crucial for organizing and coordinating numerous activities in the port, from loading and unloading to informing shipowners and local authorities. Time is a very important factor in maritime affairs, therefore agencies need to react flexibly and promptly to changes in order to avoid delays and additional costs. With their professional service, they ensure the optimal functioning of the maritime system. Whether acting as representatives of shipowners or mediators between shipowners and shippers, they have a duty to protect the interests of all parties involved. In doing so, they raise standards and quality of business in the entire maritime industry. The services of maritime agencies play an integrative role within the maritime sector, connecting numerous stakeholders and ensuring efficiency of key operations in ports and maritime transport.

Keywords: maritime agencies, shipping agent, the role, maritime industry.

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
SUMMARY	I
SADRŽAJ	II
1. UVOD	1
2. POVIJEST RAZVOJA POMORSTVA I POMORSKE INDUSTRIJE	2
2.1. POVIJESNI RAZVOJ POMORSTVA U STAROM VIJEKU	2
2.2. POVIJESNI RAZVOJ POMORSTVA U SREDNJEM VIJEKU	3
2.3. RAZVOJ POMORSTVA I POMORSKE INDUSTRIJE U MODERNO DOBA	4
2.4. RAZVOJ POMORSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ	5
3. POMORSKE AGENCIJE	8
3.1. POVIJESNI PRIKAZ RAZVOJA POMORSKIH AGENCIJA	8
3.2. POJMOVNO ODREĐENJE POMORSKOG AGENTA	9
3.3. ULOGA POMORSKIH AGENCIJA U POMORSKOJ INDUSTRIJI	11
3.3.1. Uloga pomorskog agenta kao zastupnika brodara	11
3.3.2. Uloga pomorskog agenta kao zastupnika brodara u odnosima s predstavnicima tereta	12
3.3.3. Uloga pomorskog agenta kao posrednika	12
4. POSLOVANJE POMORSKIH AGENCIJA	14
4.1. REGISTRACIJA DJELATNOSTI	14
4.2. DJELATNOSTI POMORSKIH AGENCIJA	16
4.2.1. Djelatnost pomaganja	18
4.2.2. Djelatnost prihvata i otpreme broda i tereta	18
4.2.3. Djelatnost pribavljanja posade	19
4.2.4. Djelatnost otpremničkih poslova	19
4.2.5. Djelatnost pomaganja prilikom havarije	20
4.2.6. Djelatnost menadžmenta prijevoznim sredstvima	20
4.2.7. Djelatnost osiguranja	21
4.2.8. Djelatnost nadzora i kontrole tereta u luci	21
4.2.9. Djelatnost sporednih poslova	22
5. ANALIZA TRŽIŠTA POMORSKIH AGENCIJA U RH	23
6. DOPRINOS UDRUŽENJA POMORSKIH AGENATA RAZVOJU POMORSKO AGENCIJSKE DJELATNOSTI	26

7. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA.....	31

1. UVOD

Predmet ovog završnog rada je uloga pomorskih agencija u pomorskoj industriji. Pomorska industrija obuhvaća sve komercijalne aktivnosti povezane s morem, uključujući brodarstvo, luke, brodogradnju, offshore energetiku, ribarstvo, pomorske transportne usluge i druge. Riječ je o ključnom sektoru za trgovinu i globalno gospodarstvo. Pomorske agencije imaju važnu ulogu u industriji kao posrednici između brodara i lokalnih lučkih zajednica. Uspješno poslovanje pomorske agencije ovisi o stručnom osoblju koje mora dobro poznavati tržišne prilike i sukladno tome voditi poslovanje.

Rad pomorskih agencija reguliran je nizom propisa poput Pravilnika o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te pravima i obvezama pomorskog agenta, Pomorskog zakonika i Pravilnika o posredovanju pri zapošljavanju pomoraca. Pomorski agenti imaju nezaobilaznu ulogu tijekom boravka broda u luci, od sklapanja raznih ugovora, posebice o pomorskom posredovanju, do brojnih drugih poslova. Stoga se može reći da se suvremena pomorska djelatnost ne može zamisliti bez postojanja pomorskih agencija. One su sastavni i neizostavni dio pomorskog sektora.

Rad se sastoji od sedam poglavlja i pripadajućih potpoglavlja. U drugom poglavlju pod nazivom Povijest pomorstva i pomorske industrije daje se pregled razvoja pomorstva i pomorske industrije od najranijih civilizacija do danas. Opisuju se ključni izumi i tehnološki napreci važni za širenje pomorske trgovine i brodarstva. Prikazuje se evolucija luka i utjecaj parobroda, kontejnerizacije i specijalizacije brodova. Treće poglavlje pod nazivom Pomorske agencije obuhvaća pojavu prvih pomorskih posrednika i specijaliziranih agencija te opis njihovih glavnih uloga i značaja za brodare i krcatelje. U četvrtom poglavlju pod nazivom Poslovanje pomorskih agencija opisuje se poslovanje pomorskih agencija - posredovanje, organizacija lučkih usluga, administrativno-pravne usluge te opskrba i održavanje brodova. Peto poglavlje opisuje udruženja pomorskih agencija i njihovu ulogu. Šesto poglavlje daje analizu tržišta pomorskih agencija u Republici Hrvatskoj. Zaključno poglavlje sažima glavne rezultate i spoznaje rada.

2. POVIJEST RAZVOJA POMORSTVA I POMORSKE INDUSTRIJE

Pomorstvo kao gospodarska grana ima veliku važnost za okolinu. Riječ je o vještini upravljanja brodovima i njihovog manevriranja na moru. Ono obuhvaća sve djelatnosti koje su povezane s iskorištavanjem mora i pomorskim prometom. Kao granu prometa pomorski promet određuju karakteristični pomorski prometni putevi, a oni imaju ulogu spajanja industrijskih, prometnih i trgovačkih centara. U središtu pomorskog prometa su pomorske luke, a one formiraju najviše robnih tokova.¹

Pomorstvo se sastoji od raznolikih djelatnosti poput ribarstva, vađenja nafte i plina iz morskog dna, brodogradnje, razvoja luka te organizacije putničkog i teretnog prometa. Sve te djelatnosti čine okosnicu pomorstva i mogu se podijeliti na one koje iskorištavaju more kao prometnicu i one koje crpe bogatstva iz mora.

Umijeće upravljanja plovilima kroz stoljeća je bilo ključno za pomorstvo. Razvoj pomorstva kroz povijest nije tekao linearno, već je prolazio kroz faze uspona i padova. Unatoč promjenjivom intenzitetu, mogu se izdvojiti četiri glavna povijesna razdoblja koja su obilježila evoluciju pomorstva. Svako od tih razdoblja donijelo je određene inovacije i postignuća koja su pomorstvo gurala naprijed. Iako je slijed bio kronološki, svaka faza se nadovezivala na prethodnu gradeći na dostignućima i znanjima prijašnjih generacija pomoraca i istraživača. Kombinirajući nove tehnologije, vještine i spoznaje, pomorstvo je tijekom stoljeća napredovalo od jednostavnih obalnih plovidbi do transkontinentalnih putovanja omogućujući povezivanje nekoć udaljenih dijelova svijeta.

2.1. POVIJESNI RAZVOJ POMORSTVA U STAROM VIJEKU

U starom vijeku, glavni poticaj za razvoj pomorstva bila je trgovina. Nedostatak hrane i prirodne nepogode tjerali su ljude na migracije i potragu za boljim uvjetima života. Gotovo svi sukobi vodili su se radi kontrole trgovačkih putova i resursa. Razmjenom dobara, kopneni i morski putevi postaju ključni za transport i povezivanje udaljenih područja.

Sredozemlje je postalo središte ekonomske, političke i kulturne moći starog svijeta. Glavni sudionici pomorske trgovine bili su trgovci, mornari i vojnici. Posebno su se istaknuli Feničani, koji su plovili čitavim Sredozemljem i širili trgovinu i znanja. Njihova postignuća u brodogradnji, navigaciji i kartografiji omogućila su dalekosežnu pomorsku trgovinu i

¹ Mitrović, F.: *Ekonomika brodarstva*, Pomorski fakultet u Splitu, Split, 2008.

komunikaciju. Time je starovjekovno pomorstvo postavilo temelje za daljnji razvoj i povezivanje svijeta morem.

Rimljani su također bili poznati putnici i graditelji cestovnih mreža. Rimsko Carstvo je zahvaljujući društvenom sloju patricija uspostavilo kontrolu nad cijelim Sredozemljem. Jedinствeni novac, ceste i higijenski propisi pridonijeli su razvoju pomorske trgovine i luka, a pomorski putovi i luke imali su ključnu ulogu u povezivanju i prosperitetu antičkog svijeta.²

Iako su antička društva bila okrenuta putovanjima i istraživanju, slom Rimskog Carstva u 5. stoljeću označio je prekretnicu. Propast Rimskog Carstva i nastanak manjih država doveli su do opadanja sigurnosti i uvjeta za putovanja. Pomorske veze između Sredozemlja i ostatka svijeta oslabjele su. Tek će se u srednjem vijeku, s jačanjem pomorskih sila poput Mletačke Republike i Osmanskog Carstva, obnoviti živahna međukontinentalna trgovina i putovanja. Međutim, tehnološka dostignuća Rimljana i Grka, postavila je čvrste temelje budućem razvoju i povezivanju svijeta.

2.2. POVIJESNI RAZVOJ POMORSTVA U SREDNJEM VIJEKU

U srednjem vijeku intenzitet i duljina putovanja smanjuju se zbog nesigurnosti na cestama, iako trgovina i putovanja dobivaju novi zamah kako se poboljšavaju pomorske tehnike navigacije i kartografije.³ Uporaba kompasa, detaljne obalne karte i poznavanje oceanografije omogućili su sigurniju plovidbu. Međutim, i dalje su prijetnju predstavljali gusari sa sjevera Afrike koji su odražavali političke napetosti.

Krajem srednjeg vijeka započinje era velikih geografskih otkrića koja su pomaknula težište pomorstva sa Sredozemlja na Atlantik.⁴ Time je započeo proces globalizacije u smislu povezivanja i približavanja svijeta. Glavni poticaji bili su znanstveni i tehnološki napredak, slobodna trgovina i širenje demokratskih ideala. Kolonijalna osvajanja i pomorska istraživanja omogućila su intenzivniju međukontinentalnu razmjenu i komunikaciju.

Padom Carigrada pod osmansku vlast, tradicionalni trgovački putevi prema Indiji i Kini bili su presječeni. Zato su europske sile morale tražiti alternativne pomorske pravce.

² Power Point prezentacija, *Razvoj Pomorstva*, Sveučilište u Zadru, str. 3-10

³ <https://leksikon.muzej-marinzic.eu/putovanja/>

⁴ Benjeglav, S.: *Kolumbovska razmjena – kako su geografska otkrića promijenila svijet?*, Osijek 2012.god, str. 27

Portugal je prednjačio u istraživanjima ploveći obalom Afrike u potrazi za putom prema Indiji.⁵ Uspostavio je brojne lučke kolonije duž obale čime je Lisabon postao vodeća europska luka.

Španjolska se uključila nešto kasnije, potaknuta idejama Kristofora Kolumba o plovidbi prema zapadu do Azije. Iako je Kolumbo zaista otkrio novi kontinent 1492., uvjerenje da je stigao u Indiju odredilo je ime Amerike po kasnijem istraživaču Amerigu Vespucciju.⁶ Fernando Magellan je prvi oplovio Zemlju dokazujući njenu okruglost.

Zemljopisna otkrića donijela su brojne pozitivne, ali i negativne posljedice po svjetsko gospodarstvo i društvo. Iako su proširila vidike i povezala svijet, ova osvajanja izazvala su i velike ljudske patnje.

2.3. RAZVOJ POMORSTVA I POMORSKE INDUSTRIJE U MODERNO DOBA

Moderno pomorstvo doživjelo je veliki zamah zahvaljujući industrijskoj revoluciji u 18. stoljeću. Razvoj parnih strojeva omogućio je gradnju brodova na parni pogon. Iako su parobrodi imali određene prednosti u odnosu na jedrenjake, problem im je predstavljao ograničeni kapacitet tereta. Stoga su jedrenjaci još dugo vremena dominirali pomorskim prijevozom robe.

Pravi proboj dogodio se sredinom 19. stoljeća kada su prokopani Sueski i Panamski kanal, skrativši plovidbene rute i vrijeme putovanja.⁷ Daljnji napredak parnih strojeva i brodske arhitekture omogućio je uspostavljanje brzih i redovitih linija za prijevoz putnika i robe između kontinenata. Time je pomorstvo ušlo u moderno doba, a svijet je postao povezaniji nego ikad prije. Tehnološke inovacije poput radio-veze, radara i satelitske navigacije u 20. stoljeću dodatno su unaprijedile sigurnost i učinkovitost pomorskih operacija. Moderno pomorstvo i danas ima ključnu ulogu u globalnoj trgovini i međunarodnoj razmjeni dobara.

U 20. stoljeću pomorski promet doživljava procvat zahvaljujući slobodnoj trgovini i razvoju linijske plovidbe. Tehnološki napredak omogućio je masovni prijevoz sirovina (nafte, rude, ugljena) i industrijskih proizvoda morem. Parobrodi se zamjenjuju

⁵ Bačić, S.: *Indijski ocean kao sjecište i sjecište pomorskih puteva u 16. stoljeću*, Zadar, str 137.

⁶ <https://leksikon.muzej-marindrzic.eu/amerika/>

⁷ Pajdo, T.: *Razvoj pomorskog prometa i trgovine u Dalmaciji od 1850. do 1880. godine*, Rad Zavoda povijesnih znanosti, HAZU Zadru, sv. 49/2007.

ekonomičnijim dizelskim motorima, a gradnja specijaliziranih brodova dodatno povećava učinkovitost.⁸

Intenzivni pomorski promet potiče međunarodnu suradnju i gospodarski rast. No s druge strane, prekomjerno iskorištavanje mora dovodi do problema zagađenja i ugrožavanja morskog okoliša. Unatoč tehnološkom napretku, zbrinjavanje štetnih tvari s brodova i dalje predstavlja izazov. Održivi razvoj pomorstva zahtijeva uravnoteženje gospodarskih koristi i zaštite prirode. Iako je pomorski promet nezamjenjiv u globalnoj trgovini, moraju se poduzeti mjere za ublažavanje njegovog negativnog utjecaja na morske ekosustave.⁹

2.4. RAZVOJ POMORSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Grad Dubrovnik bio je kolijevka hrvatskog pomorstva sve do 16. stoljeća. Zahvaljujući povoljnom geografskom položaju, Dubrovnik je uživao pomorsku i trgovačku dominaciju na Jadranu. Međutim, velika geografska otkrića i pomak trgovine na Atlantik negativno su utjecali na dubrovačko brodarstvo. Dolazak industrijske revolucije nametnuo je Dubrovčanima nužnost prijelaza s jedrenjaka na parobrode. Unatoč teškoćama, spretnom vanjskotrgovinskom politikom Dubrovnik je uspio očuvati važnu ulogu u trgovini s Istokom.

Tijekom 18. stoljeća dubrovačka luka postaje vodeće središte pomorsko-trgovačkih operacija na Jadranu, okupljajući brojne domaće i strane brodove. Iako je izgubio primat, Dubrovnik je svojom prilagodbom novim uvjetima uspio održati kontinuitet pomorske tradicije i važnosti. Uz glavnu luku, Dubrovnik je razvio i snažnu trgovačku mornaricu koja je brojila oko 280 jedrenjaka.¹⁰ Zahvaljujući povoljnom geografskom položaju, dubrovački trgovci uživali su brojne povlastice u Turskom Carstvu. To im je omogućilo razvoj pomorske trgovine i zanatske proizvodnje, čime su stjecali bogatstvo.

Obnova pomorske trgovine u drugoj polovici 18. stoljeća proširila je dubrovačke veze i na zapadno Sredozemlje. Međutim, bogatiji građani počeli su napuštati pomorstvo i ulagati novac u inozemne banke. Unatoč pokušajima Venecije da ugrozi njegovu samostalnost, Dubrovnik je u 18. stoljeću doživio procvat. Španjolska mu je pružila zaštitu i trgovačke povlastice.

Krajem 19. stoljeća, unatoč smanjenoj kupovnoj moći na domaćem tržištu, luke u Dalmaciji zadržale su svoj tranzitni karakter u robnom prometu. Iako oslabljena domaća

⁸ Power Point prezentacija, *Brodarstvo svijeta i Hrvatske*, Sveučilište u Zadru, str. 2-3

⁹ Matković, M.: *Utjecaj pomorskog prometa na okoliš*, Sveučilište u Zagrebu, str. 2

¹⁰ Stulli, B.: *Studije iz povijesti Dubrovnika*, Konzor, Zagreb, 2001.

potražnja, geostrateški položaj dalmatinskih luka omogućio im je da održe ulogu važnih čvorišta pomorske trgovine. Posebno su se isticale luke u srednjoj i sjevernoj Dalmaciji zahvaljujući povoljnom smještaju i infrastrukturi. Njihova otvorenost međunarodnoj razmjeni dobara pomogla je u očuvanju pomorskog prometa u vrijeme ekonomske stagnacije šireg područja. Fleksibilnost i prilagodba globalnim trgovačkim trendovima bili su ključ opstanka hrvatskih luka u izazovnim okolnostima kraja 19. stoljeća. Otok Hvar bio je najveći dalmatinski otok s razvijenim pomorskim prometom između luka Starog Grada i Hvara. Utovar robe bio je znatno veći od istovara, što ukazuje na izveznu orijentaciju.¹¹

Zadar je zahvaljujući povoljnom geografskom položaju prema Trstu bio dobro povezan brzim parobrodskim linijama.

U drugoj polovici 19. stoljeća gotovo trećina stanovništva Hrvatske bila je vezana uz more i pomorstvo. Sredinom stoljeća porast trgovine, posebice izvoza, povećao je potražnju za pomorskim prijevozom. Stoga je bilo potrebno proširiti trgovačku flotu kako bi se zadovoljile nove potrebe prijevoza tereta. Hrvatske luke su svojom prilagodbom novoj situaciji uspjele održati kontinuitet pomorske tradicije unatoč izazovima tog razdoblja.¹²

U ovom razdoblju pomorska trgovina i promet roba bilježe napredak jer se velika pažnja posvećivala brodarstvu. Najznačajniji pomorski tranzit za Dalmaciju bila je Hercegovina. Zahvaljujući povoljnom geografskom položaju, dalmatinska obala imala je dobre preduvjete za razvoj pomorskog prometa unatoč određenim preprekama. Pomorsko-trgovačke aktivnosti pridonijele su povećanju kvalitete života, posebno u gradovima. Napredak lučkog i trgovačkog prometa pozitivno se odrazio na životni standard cjelokupnog stanovništva. Pomorska orijentacija omogućila je protočnost dobara i jačanje ekonomske moći regije. Iskorištavanje geostrateškog položaja i pomorske baštine bili su ključni za održivi prosperitet Dalmacije u ovom razdoblju.

Istočni dio Jadrana sve do polovice 20. stoljeća bio je nerazvijen iako bogat prirodnim resursima. Brojni povijesni događaji ostavili su trajan pečat na razvoj pomorstva ovog područja. Pomorska tradicija zahtijeva povoljan geografski položaj, dobru prometnu povezanost i integraciju u svjetske trgovačke tokove. Uz burnu povijest, nedostatak tih preduvjeta kočio je napredak istočnojadranskog pomorstva.

¹¹ Šebečić, B.: *Najpoznatiji pomorski putovi, Hrvatski i međunarodni bakreni i solni putovi u dijelu Europe*, Rud.-geol.-naf. Zb., Vol. 13, Zagreb, 2001.

¹² Peričić, Š.: *Dopuna povijesti pomorstva otoka Silbe*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti, HAZU, Zadar, 1996., str. 123.

Tek u drugoj polovici 20. stoljeća, osamostaljenjem Hrvatske i ulaskom u europske integracije, stvoreni su uvjeti za ostvarenje pomorskog i gospodarskog potencijala istočne obale Jadrana. Ulaganjem u luke, prometnu infrastrukturu i veze sa globalnim tržištem ovo područje konačno je iskoristilo svoj geostrateški položaj. Time su stvoreni čvrsti temelji za budući prosperitet.

3. POMORSKE AGENCIJE

Pomorski prijevoz igra ključnu ulogu u globalnoj trgovini, povezujući kontinente i omogućavajući prijevoz robe morem bez potrebe za gradnjom prometnica. Više od tri četvrtine svjetske razmjene odvija se pomorskim putem, čineći pomorstvo nezaobilaznim dijelom opskrbnih lanaca.

S obzirom na značaj pomorstva, brodari su razvili potrebu za posredovanjem i podrškom u poslovanju. Tako su nastale pomorske agencije, specijalizirane za pružanje usluga brodarima u ključnim lukama i regijama. Njihove usluge uključuju ukrcaj posade, ugovaranje prijevoza i održavanje brodova. Zahvaljujući ekspertizi i profesionalnosti, pomorske agencije postale su neizostavan dio pomorske industrije, stoga se pomorske agencije mogu smatrati jednom od najvažnijih karika bez kojih globalna pomorska trgovina ne bi mogla funkcionirati. Uloga pomorskih agencija danas je gotovo nezamjenjiva.

3.1. POVIJESNI PRIKAZ RAZVOJA POMORSKIH AGENCIJA

Iako postoje indicije o postojanju pomorskih agenata još u davnoj prošlosti, njihov razvoj u modernom smislu vezan je uz specijalizaciju poslova u pomorskom brodarstvu. Prvi konkretni podaci o ulozi pomorskog agenta javljaju se u 19. stoljeću kroz zakonodavstvo pojedinih zemalja. Međutim, pravi procvat ove djelatnosti dogodio se u 20. stoljeću, kada je pomorsko agencijsko poslovanje dobilo jasnu zakonsku regulaciju i institucionalni okvir. Tek tada, s jasnim definiranjem njihovih ovlasti i odgovornosti, pomorski agenti su zauzeli istaknuto mjesto u sektoru pomorstva, kakvo zadržavaju i danas. Njihova specijalizacija i stručnost postali su ključni za funkcioniranje globalnih brodarskih i opskrbnih lanaca. Zakonsko uređenje omogućilo je njihov puni doprinos pomorskom sektoru.

"Tada su uobičajeni poslovi pomorskih agenta bili poslovi koji se odnose na upravne formalnosti pri uplovljavanju i isplovljenju broda, ukrcaju ili iskrcaju tereta bile predane zapovjednicima brodova ili trgovcima za razliku od današnjih vremena kada su ti poslovi obavljani uglavnom od strane pomorskih agenta".¹³

¹³ Milošević, B.: *Ugovor o pomorskoj agenciji s aspekta međunarodnog i unutarnjeg prava*, Naše more 47(3-4)/2000, str. 145-149.

U prošlosti su brodovlasnici sami zapovijedali svojim brodovima i obavljali sve poslove uključujući traženje tereta i otpremanje broda. S napretkom pomorskog prometa, brodovlasnici su počeli upravljati operacijama s kopna ili prepuštati te poslove zapovjednicima brodova. Razvojem trgovine i dugih plovidbi, javila se potreba za stručnjacima na kopnu koji će pomagati u logistici i otpremanju brodova. Ti predstavnici brodara, koji su djelovali uglavnom u lukama, postali su nezaobilazni jer su efikasnije od zapovjednika prepoznavali prilike na tržištu i imali veze s vlastima. Zametci pomorskih agenata vidljivi su već u srednjem vijeku, a u Italiji se spominju nadzornici ukrcaja koji se mogu smatrati ranim agentima. Specijalizacijom poslova na kopnu i moru, pomorski agenti su postali ključna karika pomorskog sektora. Sukladno navedenom, pomorski agent u talijanskom pravu je dobio svoje mjesto tek u Plovidbenom zakonu i to 1941. godine.¹⁴

Pomorsko agencijsko poslovanje različito je regulirano u pojedinim zemljama. Neke zemlje poput Belgije, Španjolske, Meksika, Argentine i Brazila uređuju ga u okviru trgovačkih zakona budući da nemaju posebne pomorske propise. S druge strane, zemlje poput Poljske, Grčke, Švicarske, Bugarske i Hrvatske imaju specifične pomorske zakone koji sadrže odredbe o pomorskim agentima. Hrvatska pripada ovoj drugoj skupini zemalja koje su pitanje pomorskih agenata uredile zasebnim propisima unutar pomorskog pravnog sustava. To odražava važnost ove djelatnosti za pomorski sektor u tim državama. Hrvatska ovo pitanje regulira Pomorskim zakonikom u glavi III¹⁵ s odredbama o Ugovoru o pomorskoj agenciji i to od članaka 687-696. „Pomorski agent se u današnjem smislu pojavljuje tek naglim razvojem pomorske plovidbe nakon što se pojavio parni pogon za brodove odnosno kad je ekonomski razvoj u svijetu dosegnuo takav stupanj da je zahtijevao postojanje posebne osobe na kopnu za obavljanje poslova koji su bili nužni za pronalazak tereta i opremu broda i ostale važne poslove u okviru pomorske plovidbe”.¹⁶

3.2. POJMOVNO ODREĐENJE POMORSKOG AGENTA

Pomorski agent je specijalizirani posrednik između brodarka i korisnika prijevoza koji zastupa njihove interese u lukama i na tržištu pomorskih usluga.

Djeluje na temelju ugovora i punomoći u ime i za račun nalogodavca. Za svoje usluge naplaćuje naknadu i proviziju. Iako Pomorski zakonik ne sadrži konkretnu definiciju

¹⁴ Ibidem, str. 145-149

¹⁵ *Pomorski zakonik*, Narodne novine, Zagreb, NN 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15 Glava III

¹⁶ Milošević, B.op, cit., str. 145-149.

pomorskog agenta, isti ga opisuje kao svaku fizičku ili pravnu osobu koja se na temelju ugovora o pomorskoj agenciji obvezuje da će, na temelju opće ili posebne punomoći, u ime i za račun nalogodavca, obavljati agencijske poslove, kao i poslove pomaganja, posredovanja i zastupanja.¹⁷ Za obavljene usluge, pomorski agent prima od nalogodavca nadoknadu učinjenih troškova te dogovorenu naknadu odnosno proviziju. Visina provizije utvrđuje se međusobnim dogovorom između agenta i nalogodavca, ovisno o vrsti i opsegu pruženih usluga. Time se osigurava primjerena kompenzacija za rad i angažman pomorskog agenta, čije specijalističko znanje i veze olakšavaju poslovanje nalogodavcu. Detaljnija objašnjenja (obveze, ovlasti i poslovi pomorskih agenata) nalaze se u specijaliziranim aktima kao što su Opći uvjeti poslovanja pomorskih agenata i Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te pravima i obvezama pomorskog agenta. Prema navedenom Pravilniku, pomorski agent je pravna ili fizička osoba koja je registrirana za obavljanje pomorsko agencijskih djelatnosti i koja je upisana u Upisnik pomorskih agenata u skladu s odredbama Pomorskog zakonika.¹⁸

Različiti izvori nude djelomične definicije koje se međusobno nadopunjuju. Međutim, nepostojanje sveobuhvatne zakonske definicije dovodi do pravne nesigurnosti.¹⁹ Jedinствена definicija pomorskog agenta u Pomorskom zakoniku pojednostavnila bi regulaciju i pridonijela većoj transparentnosti. Time bi se jasnije odredio njegov pravni položaj, dužnosti i ovlasti. Iako ne postoji jedinstvena zakonska definicija, analizom svih relevantnih propisa mogu se identificirati prava, obveze i djelatnosti pomorskog agenta. Time se posredno određuje njegov pravni položaj. Djelatnost pomorskog agenta uređuju heteronomni i autonomni izvori prava. Heteronomne propise donosi zakonodavac. To su zakони, zakoni i podzakonski akti. Autonomni propisi potječu od sudionika u gospodarstvu, kao što su opći uvjeti poslovanja i trgovački običaji.

¹⁷ Pomorski zakonik, Ugovor o pomorskoj agenciji, čl. 674

¹⁸ Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te pravima i obvezama pomorskog agenta (dalje u tekstu: Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti), Narodne novine 82/07, čl. 2

¹⁹ Hlača, B.: *Pomorsko pravo: odabrane teme*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2019.; Petrinović, R., Lovrić, I., Stanković, R.: *Pomorsko pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2006.; Grabovac, I.: *Pomorsko pravo*, Književni krug, Split, 1995.

3.3. ULOGA POMORSKIH AGENCIJA U POMORSKOJ INDUSTRIJI

Pomorske agencije imaju ključnu ulogu u pomorskoj industriji jer omogućuju stručno i učinkovito obavljanje pomorskih poslova.

Brodari i krcatelji često nemaju detaljan uvid u lokalne prilike u luci ili na određenom tržištu, pa se oslanjaju na znanje i iskustvo pomorskih agenata u tim područjima. Agencije obavljaju niz administrativnih, komercijalnih i operativnih poslova u ime svojih nalogodavaca, za što dobivaju proviziju ili naknadu. Iako se ponekad svrstavaju u "ostale pomorske djelatnosti", njihova uloga je od ključne važnosti za normalno funkcioniranje i razvoj pomorstva. Bez kvalitetnih usluga pomorskih agencija teško bi se mogao zamisliti suvremeni opseg i složenost svjetskog pomorskog prometa i trgovine. Stoga je neupitno da su pomorske agencije nezaobilazan čimbenik pomorske industrije.

3.3.1. Uloga pomorskog agenta kao zastupnika broдача

Zastupanje je jedna od ključnih aktivnosti pomorskog agenta. On djeluje u ime i za račun nalogodavca (broдача, krcatelja i sl.) te sklapa ugovore koji obvezuju nalogodavca, a ne samog agenta. Odnos agenta i nalogodavca precizno je definiran ugovorom o pomorskoj agenciji, koji jasno određuje obveze i prava obje strane. Agent stječe prava i preuzima obveze za nalogodavca, zastupajući njegove interese i djelujući u skladu s dobivenim ovlastima. Zastupanje nalogodavca od strane stručnog i pouzdanog pomorskog agenta omogućuje da se poslovi u pomorskom prometu i transportu odvijaju efikasnije, budući da agent dobro poznaje lokalno okruženje i djelatnost. Time ovaj vid posredovanja značajno olakšava poslovanje broдача, krcatelja i ostalih sudionika. Već pri dolasku agent pribavlja sve potrebne informacije o teretu, posadi, stanju broда i njihovim potrebama. Obavlja prijevode dokumenata, obračunava pristojbe, nabavlja zalihe i slično. Slični poslovi se odvijaju i kod odlaska broда, pri čemu agent koordinira sve potrebne radnje da bi broд mogao isploviti prema planu. Gotovo je nemoguće nabrojati sve aktivnosti koje ovi poslovi prihvata i otpreme broда obuhvaćaju. Upravo zato je angažman iskusnog lokalnog agenta od iznimne važnosti za broдача, jer mu osigurava adekvatno zastupanje interesa i optimalne uvjete boravka u luci. Pomorski agent je tu ključna karika između broдача i lokalnih vlasti i pružatelja usluga.

Osim zastupanja broдача u interakciji sa zapovjednikom, zastupa brođareve interese i u odnosima s lučkom kapetanijom i drugim lučkim službama. Da bi brod dobio dozvolu za slobodan promet putnika i tereta ("*free pratique*"), agent komunicira s lučkom kapetanijom i zdravstvenim službama, nastupajući u ime brođara i osiguravajući potrebne dozvole.

Svi njegovi postupci u tim situacijama predstavljaju postupke brođara čije interese zastupa.²⁰ Tako pomorski agent svojim poznavanjem procedura, veza s lokalnim vlastima i stručnošću osigurava optimalne uvjete za brođarovo poslovanje u luci. Brođaru je omogućeno da se usredotoči na plovidbene i komercijalne aktivnosti, dok sve ostale formalnosti na kopnu obavlja njegov ovlašteni zastupnik - pomorski agent.

3.3.2. Uloga pomorskog agenta kao zastupnika brođara u odnosima s predstavnicima tereta

Brojne su aktivnosti kojima agent zastupa interese brođara u odnosu prema krcateljima, primateljima tereta i ostalim dionicima. Između ostalog, izdaje teretnicu, prijavljuje nepravilnosti s teretom, prihvaća proteste zbog oštećenja i sl.²¹ Osim toga, agent komunicira s poduzećima koja obavljaju ukrcaj, iskrcaj, skladištenje, opskrbu brođa i druge usluge u luci. U svim tim aktivnostima nastupa isključivo kao zastupnik brođara, bez osobne odgovornosti prema ostalim. Vidljivo je da pomorski agent ima nezamjenjivu ulogu u zaštiti interesa brođara vezano uz teret, kao i u osiguravanju optimalnih lučkih usluga za brod. Zahvaljujući stručnosti i poznavanju lokalnih prilika, agent kao produžena ruka brođara povećava učinkovitost i smanjuje rizike pri manipulaciji teretom i poslovanju brođa u luci.

3.3.3. Uloga pomorskog agenta kao posrednika

Posredovanje, uz zastupanje, jedna od temeljnih djelatnosti pomorskog agenta. Suština posredovanja je povezivanje dviju strana radi sklapanja ugovora, međutim, to podrazumijeva i brojne druge aktivnosti koje agent mora obaviti da bi posredovanje bilo uspješno. Posredovanje u pomorstvu je izrazito široko područje, pa danas postoje i specijalizirani pomorski agenti - brokeri - koji se bave isključivo posredovanjem između raznih sudionika u pomorskom prometu i trgovini.

²⁰ Borčić, V.: *Pomorski agent*, Pomorski fakultet Rijeka, Rijeka, 1992., str. 36.

²¹ Ibidem, str. 37.

Bilo da djeluje kao zastupnik ili posrednik, pomorski agent je nezaobilazni čimbenik koji svojim znanjem, iskustvom i vezama olakšava interakciju broдача, nalogodavca, osiguravatelja i ostalih dionika. Time značajno doprinosi učinkovitijem funkcioniranju pomorskih aktivnosti.

Agent povezuje broдача i nalogodavca te im pruža sve potrebne informacije s ciljem da se postigne dogovor. Također, agent ima posredničku funkciju kod organizacije kružnih putovanja, gdje agent reklamira, informira i uvjerava potencijalne putnike da odaberu takvo putovanje. Zanimljiv je i primjer posredovanja kod remonta brodova, gdje agent prvo posreduje između broдача i brodogradilišta, a potom sklapanjem vlastitog ugovora s brodogradilištem preuzima ulogu broдаровог zastupnika. Ovisno o situaciji, pomorski agent djeluje kao posrednik ili zastupnik, povezujući različite strane i olakšavajući njihovu interakciju radi ostvarenja obostranih interesa i ciljeva.

Pomorske agencije imaju i značajnu posredničku funkciju prilikom kupoprodaje brodova. Agent kontinuirano prati tržište brodova i obavještava broдача o povoljnim prilikama za kupnju broда koji odgovara potrebama njegove flote. Za razliku od posredovanja kod remonta, gdje agent može samostalno potpisati ugovor u ime broдача, kod kupoprodaje broда samo broдар potpisuje ugovor, dok je uloga agenta ograničena na posredovanje koje vodi do realizacije posla. Ipak, zbog poznavanja ciljeva i potreba broдача, te situacije na tržištu polovnih brodova, agent je taj koji uobičajeno priprema nacrt kupoprodajnog ugovora koji odgovara interesima obje strane. Pomorski agent svojim specijalističkim znanjem i informiranošću olakšava proces kupoprodaje brodova.²²

²² Borčić, V.: Pomorski agent, Pomorski fakultet Rijeka, Rijeka, 1992., str. 42.

4. POSLOVANJE POMORSKIH AGENCIJA

Pomorske agencije osnivaju se prema općim propisima za osnivanje trgovačkih društava. Iako je u praksi najčešće riječ o dioničkim društvima i društvima s ograničenom odgovornošću, pomorske agencije moguće je osnovati u svim oblicima trgovačkih društava. Osnivanje, organizacija i imenovanje članova uprave i predsjednika temelji se na primjeni zakonskih propisa.

4.1. REGISTRACIJA DJELATNOSTI

Kako bi mogao trajno i kontinuirano obavljati djelatnost, agent osniva trgovačko društvo, najčešće društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.) ili dioničko društvo (d.d.). Minimalni temeljni kapital za d.o.o. iznosi 2.500,00 EUR umjesto dosadašnjih 20.000,00 HRK, dok je za d.d. 25.000,00 EUR umjesto dosadašnjih 200.000,00 HRK.²³ Temeljni kapital uplaćuje se novčanim sredstvima na račun banke, koja o tome izdaje potvrdu. Time se dokazuje da društvo ima novčana sredstva potrebna za poslovanje. Nakon toga se društvo registrira pri nadležnom trgovačkom sudu i upisuje u sudski registar kao pravni subjekt. Tek tada može početi obavljati djelatnost pomorskog agenta. Dakle, proces osnivanja agencije je relativno jednostavan, međutim, agent mora stalno usavršavati svoja znanja i vještine kako bi pružao kvalitetne usluge posredovanja u zahtjevnom međunarodnom pomorskom prometu. Uz poštivanje propisa i etičkih standarda struke, uspješno će povezivati brodare, krcatelje, prijevoznike i ostale sudionike u razmjeni dobara morem.

Razmatrajući proces osnivanja pomorske agencije u Republici Hrvatskoj, važno je istaknuti nekoliko ključnih koraka. Na početku je potrebno odabrati ime agencije, vodeći računa da ono nije identično nazivu neke druge registrirane tvrtke. Zatim slijedi izrada i javnobilježnička ovjera akta o osnivanju, koji moraju potpisati svi osnivači čiji se potpisi ovjeravaju.²⁴ Sljedeći korak je podnošenje prijave za upis u sudski registar koji vode trgovački sudovi, uz koju se dostavlja akt o osnivanju i dokaz o uplati temeljnog kapitala.

²³ *Zakon o trgovačkim društvima*, Narodne novine, Zagreb, NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15,40/19. i *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima*, Narodne novine 114/22 i 38/23.

²⁴ *Ibidem*

Kada se agencija upiše u sudski registar, izrađuje se pečat s upisanim imenom društva i brojem iz sudskog registra. Paralelno s tim odvijaju se i prijave u sustav zdravstvenog i mirovinskog osiguranja.²⁵

Ako će agencija poslovati u vanjskoj trgovini, mora se prijaviti Carinskoj upravi radi dobivanja carinskog broja. Dakle, iako relativno jednostavan, proces osnivanja pomorske agencije zahtijeva određene administrativne korake i ispunjavanje zakonskih obveza prije nego što može početi operativno poslovanje.

Kako bi fizička osoba mogla obavljati djelatnost pomorskog agenta u Republici Hrvatskoj, mora ishoditi odobrenja od nadležnih institucija. Prvo se upisuje u Upisnik pomorskih agenata i Upisnik zaposlenika pomorskih agenata pri lučkoj kapetaniji, koja o tome donosi rješenje.²⁶ Time pomorski agent stječe pravo obavljanja djelatnosti. Nekada je bilo dovoljno dobiti odobrenje lučke uprave za obavljanje agencijskih poslova na području luke kojom upravlja ta lučka uprava, ali izmjena zakona o pomorskom dobru i morskim lukama iz 2023. godine nalaže da pravo na obavljanje lučkih djelatnosti pružatelj lučke usluge stječe na temelju koncesije, u skladu s posebnim propisom kojim je uređena uspostava okvira za pružanje lučkih usluga i zajedničkih pravila o financijskoj transparentnosti luka.

Pomorski agenti se dijele na opće i posebne, stalne i povremene, prema teritoriju djelovanja te prema opsegu ovlasti. Sve ovlasti proizlaze iz ovlaštenja, odnosno dokumenta kojim principal prenosi pravo na agenta da u njegovo ime poduzima određene radnje. Ovlasti koje posjeduje pomorski agent uglavnom su utemeljene na nalogu koji izdaje brodar, a nalog je zahtjev da se nešto urad. Prema Zakonu o obveznim odnosima nalogoprimac ima pravo dobiti naknadu za svoj rad i trud, osim ako nije drugačije ugovoreno. Visina naknade određuje se prema običajima, a ukoliko oni ne postoje nalogodavac je dužan isplatiti pravičnu naknadu.²⁷ Također, ukoliko nalogoprimac smatra da bi ispunjavanje naloga imalo štetan utjecaj na nalogodavca, dužan ga je upozoriti i zatražiti nove upute.²⁸ Drugi od načina kojim agent dobiva ovlaštenja je dobivanje punomoći. Punomoć je ovlaštenje za zastupanje koji opunomoćitelj (npr. brodar) daje opunomoćeniku (agentu).²⁹ Agent može poduzimati one pravne učinke za koje je ovlašten, a opunomoćitelj može po svojoj volji opozvati

²⁵ <https://gov.hr/hr/osnivanje-drustva/1358?lang=hr> (20.4.2024.)

²⁶ *Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti*, čl. 3

²⁷ *Zakon o obveznim odnosima*, Narodne Novine 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23, čl 775

²⁸ *Ibidem*, čl 765

²⁹ *Ibidem*, čl.313

punomoć. Institucionalni i pravni okvir pomorskoagencijske djelatnosti osigurava legitimitet i valjanost poslova koje agenti obavljaju u ime svojih principala.

Djelatnost pomorskih agenata uređena je Pomorskim zakonikom, koji je prvi put donijet 1994. godine, a drugi 2004. godine. Pomorski zakonik sadrži i odredbe o ugovoru o pomorskom agentu. Izvori prava o ugovorima pomorskih agenata potječu iz prometnog i pomorskog prava, a u zemljama koje nemaju pomorsko pravo - iz trgovačkog prava.

Detaljnije je djelatnost pomorskih agenata propisana Pravilnikom o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te pravima i obvezama pomorskog agenta. Djelatnost pomorskih agenata u Republici Hrvatskoj ima čvrst pravni okvir kojim su definirani njihov status, ovlasti i obveze, što pridonosi uređenju i sigurnosti poslovanja u pomorskom prometu i transportu. Uvjeti za upis pomorskih agenata u Upisnik pomorskih agenata su slijedeći:³⁰

1. Dokaz o upisanoj djelatnosti pomorske agencije u sudski registar
2. Uvjerenje o položenom stručnom ispitu za pomorskog agenta za najmanje jednog zaposlenika agencije
3. Ugovor o radu na neodređeno vrijeme za zaposlenika koji je položio stručni ispit
4. Dokaz o osiguranim financijskim sredstvima za obavljanje djelatnosti (jamstvo, polica osiguranja)
5. Mogućnost elektroničke prijave dolaska i odlaska brodova lučkoj kapetaniji.

Ispunjavanjem ovih uvjeta pomorska agencija dokazuje svoju registriranu djelatnost, stručnu osposobljenost, kadrovsku ekipiranost i financijsku sposobnost za obavljanje poslova te stječe pravo na upis u Upisnik pomorskih agenata.

4.2. DJELATNOSTI POMORSKIH AGENCIJA

Pomorske agencije igraju važnu ulogu u organizaciji i koordinaciji lučkih aktivnosti. Njihove ključne djelatnosti su zastupanje brodara, posredovanje između brodara i krcatelja te pružanje pomoćnih usluga. Zastupanje brodara u luci je primarna funkcija agencija. One

³⁰ *Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti*, čl. 4

se brinu za administrativne poslove, carinjenje i druge formalnosti u ime brodaru na temelju ugovora o zastupanju. Time brodarima olakšavaju poslovanje u stranim lukama.³¹

Osim toga, agencije posreduju između brodaru i krcatelja radi dogovora o prijevozu robe morem. Povezuju ponudu raspoloživog brodskog prostora s potražnjom za prijevozom određene robe na željenoj relaciji. Spektar ostalih usluga agencija je širok - od najma brodskog prostora, preko kontrole ukrcaja i osiguranja tereta do carinskog posredovanja.³² One poznaju lokalno tržište i pružaju logističku podršku svim sudionicima u lancu opskrbe. Iako je teško navesti sve djelatnosti agencija, jasno je da one imaju ključnu ulogu u povezivanju globalnog brodarstva i lokalnih gospodarstava. Zahvaljujući njihovom posredovanju i uslugama, roba se efikasnije transportira morem i lakše dolazi do krajnjih korisnika.

Vrlo važan segment rada pomorskih agencije je ugovor o pomorskoj agenciji koji se smatra jednim od najvažnijih ugovora u poslovanju pomorskih agenata. Njime se agent obvezuje, temeljem opće ili posebne punomoći, u ime i za račun nalogodavca obavljati pomorskoagencijske poslove - posredovanje, zastupanje i pomaganje.³³ Zauzvrat ima pravo na naknadu i nadoknadu troškova od nalogodavca.

Prema Pomorskom zakoniku, ugovor mora biti sklopljen u pisanom obliku da bi proizvodio pravne učinke.³⁴ U slučaju da agent djeluje bez punomoći, radi se o poslovodstvu bez naloga, kojem se može pristupiti samo ako odgađanjem posla predstoji šteta ili propuštanje očite koristi. Agent koji radi za nalogodavca dužan je položiti račun i ustupiti sve pojedinosti kojim se bavio obavljajući posao, a ako zakonom nije drugačije propisano, nalogodavac preuzima obveze nalogoprimca. Punomoć nije vremenski neograničena, već prestaje u određenim situacijama. Iako Pomorski zakonik definira sam ugovor, konkretni elementi kao što su cijena, rokovi i ekskluzivnost prepušteni su dogovoru stranaka.³⁵ Jedini propisani bitni element je predmet - pomorskoagencijski poslovi. Način sklapanja ugovora također ovisi o volji stranaka, a opći uvjeti poslovanja moraju biti sastavni dio ugovora. Opći uvjeti poslovanja možemo definirati kao ugovorne odredbe sastavljene za veći broj ugovora koje jedna ugovorna strana prije ili u trenutku sklapanja ugovora predlaže uvjete poslovanja drugoj ugovornoj strani. Sadržaj općih uvjeta definiran je člankom 295. i 296. Zakona o

³¹ Ivošević, B., Orlandić, R.: *Pomorsko agencijsko poslovanje*, Fakultet za mediteranske poslovne studije, Tivat, 2011. god str. 35-36

³² <https://www.instituteforapprenticeships.org/apprenticeship-standards/port-agent-v1-0> (20.4.2024.)

³³ *Pomorski zakonik*, čl. 674

³⁴ *Ibidem*, čl. 213

³⁵ *Ibidem*, čl. 675

obveznim odnosima. Uvjeti ugovora dopunjuju posebne pogodbe dogovorene među ugovornih strana, a u slučaju neslaganja odredi općih uvjeta i posebnih pogodbi, vrijede posebne pogodbe.

4.2.1. Djelatnost pomaganja

Pomorske agencije pružaju niz pomoćnih usluga različitim dionicima u pomorskom prometu. Jedna od ključnih aktivnosti je pomoć brodarima i posadama stranih brodova pri dolasku u luku. Agencije organiziraju opskrbu broda gorivom, vodom, hranom i drugim potrepštinama. Pomažu kod popunjavanja zaliha i nabavke rezervnih dijelova i opreme, te vode računa o ukrcaju i iskrcaju članova posade i upućivanju članova posade na liječenje. Također asistiraju posadi u komunikaciji s lokalnim vlastima i prilikom rješavanja administrativnih obveza. Agencije često pružaju usluge i brodogradilištima pri remontu i opremanju brodova. Nabavljaju specijaliziranu opremu, organiziraju tehničke preglede i certificiranja.³⁶ Djelatnost pomaganja je širok pojam koji obuhvaća sve logističke i tehničke usluge kojima agencije pomažu brodarima, putnicima i ostalim klijentima. Zahvaljujući ekspertizi i poznavanju lokalnih prilika, agencije znatno olakšavaju poslovanje u lukama i pridonose učinkovitosti pomorskih operacija.

4.2.2. Djelatnost prihvata i otpreme broda i tereta

Prihvat i otprema brodova i tereta su ključne aktivnosti pomorskih agencija u luci. One koordiniraju sve potrebne radnje i dionike kako bi se osigurao nesmetan promet robe i putnika. Prilikom dolaska broda, agencija komunicira s brodarom i kapetanom broda te prikuplja informacije o teretu i putnicima.

Pomorski agent prikuplja potrebnu dokumentaciju od kapetana broda, te se upoznaje s ukupnim potrebama broda. Provjerava stanje posade i pomaže u slučaju potrebe za liječenjem ili zamjenom članova posade i organizira snabdijevanje broda. Također nadzire iskrcaj i ukrcaj tereta prema uputama brodara i bilježi njegovo stanje. Od lučkih vlasti ishoduje sve dozvole za uplovljavanje i privez broda, te organizira tegljače i pilote prilikom prihvata i otpreme broda. Pomorski agent također provjerava spremnost terminala za

³⁶ Borčić, V.: *Pomorski agent*, str. 44-46

preuzimanje tereta i koordinira carinsku kontrolu, kao i ostale inspekcije. Prilikom odlaska broda, agencija priprema svu brodarsku i carinsku dokumentaciju - teretnice, manifeste, otpremnice, carinske isprave. Obračunava i naplaćuje vozarinu te naknade za usluge, te na kraju, osigurava zalihe hrane, goriva i ostalih potrepština za put.³⁷ Učinkovita komunikacija i koordinacija svih sudionika ključni su za optimalan promet robe i putnika u luci. Zahvaljujući stručnosti i iskustvu, agencije tu imaju nezamjenjivu ulogu.

4.2.3. Djelatnost pribavljanja posade

Pomorske agencije imaju važnu ulogu u pribavljanju i administriranju brodskih posada. Prema pomorskim propisima, svaki brod mora imati minimalni broj članova posade potreban za sigurnu plovidbu, ovisno o vrsti i veličini broda. Agencije poznaju te zahtjeve i osiguravaju da brodovi imaju adekvatnu posadu prije isplovljavanja iz luke.³⁸ Osim samog ukrcaja, agencije se brinu za putne isprave, vize i ostale formalnosti potrebne posadi za putovanje i boravak u luci. Organiziraju smještaj i prehranu članova posade za vrijeme boravka broda u luci. Također vode računa o primjeni kolektivnih ugovora i poštivanju radničkih prava pomoraca. Briga o posadama je važan dio usluga agencija brodarima.³⁹ Pravovremeno i kvalitetno administriranje posade omogućuje nesmetan rad brodova i sigurnu plovidbu. Zadovoljstvo i motiviranost posade ključni su za uspješno poslovanje brodarka, stoga su agencije važan partner brodarima u ovom segmentu njihovog poslovanja.

4.2.4. Djelatnost otpremničkih poslova

Pomorske agencije ponekad obavljaju i poslove otpremnika. Za razliku od agencija koje posluju u ime i za račun brodarka, otpremnici organiziraju prijevoz robe morem u svoje ime, a za račun krcatelja.

Kada agencija djeluje kao otpremnik, ona ugovara prijevoz s brodarkom u svoje ime, a zatim sklapa ugovor o prijevozu s krcateljem u kojem se pojavljuje kao prijevoznik.⁴⁰ Time preuzima odgovornost za robu na sebe te snosi rizik gubitka ili oštećenja robe. Otpremnički poslovi zahtijevaju dodatna financijska i organizacijska sredstva jer otpremnik mora imati

³⁷ Ivošević, B., Orlandić, R.: op. cit., str. 47-48

³⁸ Borčić, V.: *Pomorski agent*, str. 45-46

³⁹ Ibidem, str. 47-48

⁴⁰ Borčić, V.: *Pomorski agent*, str. 71

vlastitu robu i skladišta te preuzeti rizike vezane uz prijevoz. Zato agencije obavljaju otpremu samo povremeno i za veće količine robe, koristeći vlastitu logističku infrastrukturu.

Iako slične, agencijske i otpremničke djelatnosti se razlikuju po ulozi i odgovornosti agencije/otpremnik prema brodaru i krcatelju. Agencije djeluju kao posrednici, dok otpremnici organiziraju prijevoz u vlastito ime.⁴¹

4.2.5. Djelatnost pomaganja prilikom havarije

Pomorske agencije imaju važnu ulogu u slučajevima havarija i nezgoda na brodovima i teretu, dakle, oštećenje ili gubitak tereta ili dijelova broda. Pomorska nezgoda može nastati zbog lošeg vremena, sudara, požara ili drugih uzroka. Kada dođe do havarije, agencija je dužna uzeti izjavu od zapovjednika detaljno zabilježiti okolnosti događaja. Fotografira se oštećenje i stanje tereta/broda. Sva dokumentacija je važna za utvrđivanje odgovornosti i naplatu osiguranja.

Ako je šteta velika i ugrožava sigurnost broda i tereta, brodar mora proglasiti generalnu havariju.⁴² To znači da će troškovi biti podijeljeni na sve dionike prijevoza, prema pomorskom pravu. Agencija prijavljuje havariju osiguravajućim društvima te po potrebi lučkoj kapetaniji ili sudu. Izravna komunikacija sa svim uključenim stranama ključna je za što brže rješavanje posljedica havarije. Stručno i odgovorno postupanje agencije u havarijskim slučajevima od velike je važnosti za sve sudionike. To može spriječiti dodatne štete i osigurati pravednu raspodjelu troškova.

4.2.6. Djelatnost menadžmenta prijevoznim sredstvima

Pomorske agencije ponekad pružaju usluge upravljanja brodovima (*ship management*). Za razliku od uobičajenih agencijskih poslova, ovdje agencija preuzima kompletnu brigu o tehničkom i komercijalnom vođenju broda u ime brodara. Tehnički menadžment uključuje posade, održavanje, osiguranje, nabavu rezervnih dijelova i slično. Komercijalni dio odnosi se na zapošljavanje broda, ugovaranje prijevoza, naplatu vozarina i ostale operativne poslove.

⁴¹ Ibidem

⁴² Smolić, V.: *Uloga pomorskog agenta u stvaranju cruising destinacije*, Pomorski fakultet u Rijeci, str. 50

Iako brod i dalje ostaje u vlasništvu brodar, operativno ga vodi agencija i donosi sve važne odluke.⁴³ Brodar je oslobođen izravne brige o brodu i može se usredotočiti na strategiju i financije. Ovakvo ovlašćivanje agencija posebno je korisno manjim brodarima s nedovoljnim resursima ili iskustvom. Agencije nude ekspertizu i ekonomiju obujma u tehničkom i komercijalnom vođenju flote.

4.2.7. Djelatnost osiguranja

Brodovi i tereti osiguravaju se od uobičajenih rizika u pomorstvu kao što su havarija, sudar, potonuce, piratstvo itd. Posebne vrste osiguranja su osiguranje trupa i stroja broda te osiguranje od odgovornosti vlasnika broda. Agencije posreduju između nalogodavca i osiguravajućih kuća poput P&I klubova.⁴⁴ Savjetuju klijente o adekvatnim policama osiguranja s obzirom na vrstu broda ili tereta i specifične rizike na određenim plovidbenim rutama. Sklapanjem osiguranja kroz agenciju, brodari i krcatelji ostvaruju određene pogodnosti zbog obujma posla i dugogodišnje suradnje agencija s osiguravateljima. Agencije preuzimaju dio administriranja police i lakše rješavanje eventualnih odštetnih zahtjeva.⁴⁵ Iako sporedna aktivnost, posredovanje u osiguranju zaokružuje spektar usluga pomorskih agencija i olakšava poslovanje njihovih klijenata.

4.2.8. Djelatnost nadzora i kontrole tereta u luci

Pomorske agencije imaju važnu ulogu u nadzoru i kontroli tereta u luci. Prilikom ukrcaja i iskrcaja, agencije rutinski provjeravaju količinu i stanje tereta vaganjem, brojanjem i vizualnim pregledom. Time se osigurava da količina i stanje odgovaraju deklariranom stanju u transportnim dokumentima. Za kontrolu kvalitete angažiraju se specijalizirane institucije koje uzimaju uzorke i rade laboratorijske analize. Agencije koordiniraju njihov rad i komuniciraju rezultate krcateljima, osiguravajućim društvima i ostalim dionicima.⁴⁶

Detaljan nadzor i kontrola tereta ključni su za utvrđivanje mogućih oštećenja ili gubitaka tijekom transporta. Time se štite interesi krcatelja i olakšava rješavanje odštetnih

⁴³ Ivošević, B., Orlandić, R.: op. cit., str. 56-57

⁴⁴ Borčić, V.: *Pomorski agent*, str. 26-27

⁴⁵ Ivošević, B., Orlandić, R.: op. cit., str. 56

⁴⁶ Ibidem, str. 54-55

zahtjeva prema osiguranju.⁴⁷ Zahvaljujući stručnosti i opremi, te uskoj suradnji s kontrolnim kućama, agencije osiguravaju potrebnu razinu nadzora nad robom u ime svojih nalogodavaca. To pridonosi transparentnosti i povjerenju u cjelokupni lanac opskrbe.

4.2.9. Djelatnost sporednih poslova

Pomorske agencije osim svojih osnovnih djelatnosti zastupanja, posredovanja i pružanja usluga, obavljaju i niz sporednih odnosno pomoćnih poslova za brodare i ostale klijente. Neki od tih poslova su:⁴⁸

- Organizacija priveza i odveza brodova te angažiranje tegljača i pilota
- Omogućavanje poštanskih i telekomunikacijskih usluga brodovima u luci
- Pribavljanje viza, dozvola i ostalih putnih isprava za članove posade
- Carinsko zastupanje i posredovanje
- Organizacija servisiranja i manjih popravaka brodova
- Najam automobila i transfera za posadu i putnike
- Rezervacija hotelskog smještaja

Iako sporedni, ovi poslovi čine dodatnu uslugu brodarima i olakšavaju njihovo poslovanje u luci. Za neke od njih agencije naplaćuju posebne naknade, dok su drugi uključeni u standardnu agencijsku proviziju. U svakom slučaju, agencije nastoje svojim klijentima pružiti cjelovitu uslugu i pokriti sve njihove operativne potrebe u luci.

⁴⁷ Borčić, V.: *Pomorski agent*, str. 46

⁴⁸ Ivošević, B., Orlandić, R.: op. cit., str. 52

5. ANALIZA TRŽIŠTA POMORSKIH AGENCIJA U RH

Pomorske agencije imaju važnu ulogu u pomorskom gospodarstvu Republike Hrvatske. One organiziraju i posreduju u brojnim pomorskim aktivnostima poput prijevoza putnika i tereta morem, kupoprodaje i iznajmljivanja brodova, posredovanja pri zapošljavanju pomoraca i slično.

Prema podacima Udruge pomorskih agenata, u Hrvatskoj je 2023. godine poslovalo 42 pomorskih agencija.⁴⁹ Agencije su koncentrirane u obalnim županijama, ponajviše u:

1. Primorsko-goranskoj županiji (18):⁵⁰
 - a) ADRIATIKAGENT (Rijeka)
 - b) ALIANCA (Rijeka)
 - c) ANGLO ADRIATIC (Rijeka)
 - d) B.W.A. (Opatija)
 - e) C. STEINWEG - TPG (Rijeka)
 - f) CMA CGM CROATIA (Rijeka)
 - g) DRAGON MARITIME ADRIA (Rijeka)
 - h) EUROMAR PLUS (Rijeka)
 - i) EXPRESS GLOBAL (Rijeka)
 - j) GATE EXPRESS (Rijeka)
 - k) JADROAGENT (Rijeka)
 - l) JADROLINIJA (Rijeka)
 - m) LIBURNIA POMORSKA AGENCIJA (Rijeka)
 - n) LOG ADRIA (Rijeka)
 - o) MAERSK CROATIA (Rijeka)
 - p) MSC (Rijeka)
 - q) PRIMACOŠPED (Rijeka)
 - r) TRANSAGENT (Rijeka)

⁴⁹ <https://asbac.hr/o-nama/> (23.5.2024.)

⁵⁰ <https://asbac.hr/karta-clanica/> (23.5.2024.)

2. Dubrovačko-neretvanska županija (11):⁵¹
 - a) ACQ CROATIA (Dubrovnik)
 - b) ADRIATIK SERVIS (Dubrovnik)
 - c) ALIANCA (Dubrovnik)
 - d) ALIANCA (Ploče)
 - e) ATLANTAGENT (Dubrovnik)
 - f) B.W.A. (Cavtat)
 - g) JADROAGENT (Dubrovnik)
 - h) JADROAGENT (Ploče)
 - i) REA DUBROVNIK (Dubrovnik)
 - j) TRANSAGENT (Dubrovnik)
 - k) TRANSAGENT (Ploče)

3. Splitsko-dalmatinska županija (5):⁵²
 - a) ACQ CROATIA (Split)
 - b) B.W.A. (Split)
 - c) BANDIC MARITIME (Split)
 - d) BRODSKO UPRAVLJANE D.O.O. (Split)
 - e) JADROAGENT (Split)

4. Istarska županija (4):⁵³
 - a) ALIANCA (Raša)
 - b) B.W.A. (Rovinj)
 - c) JADROAGENT (Pula)
 - d) JADROAGENT (Raša)

5. Zadarska županija (2):⁵⁴
 - a) GLOBAL AGENT (Zadar)
 - b) JADROAGENT (Zadar)

⁵¹ Ibidem

⁵² Ibidem

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Ibidem

6. Šibensko-kninska županija (2):⁵⁵

- a) B.W.A. (Šibenik)
- b) JADROAGENT (Šibenik)

Promatrajući po gradovima, najviše pomorskih agencija nalazi se u Rijeci (17), zatim Dubrovniku (7) i Splitu (5). Preostale su raspoređene po manjim obalnim gradovima i općinama. Iz navedenog je vidljivo da postoji koncentracija pomorskih agencija u većim lučkim i pomorskim središtima. Što se tiče pravnog oblika, prevladavaju društva s ograničenom odgovornošću, zatim slijede javna trgovačka društva, obrti te ostali oblici kao što su dionička društva i komanditna društva.⁵⁶

Tržište pomorskih agencija u Hrvatskoj suočeno je s nekoliko trendova i izazova. Globalizacija i digitalizacija mijenjaju način poslovanja i otvaraju tržište inozemnoj konkurenciji. Sve je veća potreba za specijalizacijom i ulaganjem u nove tehnologije poput sustava za praćenje tereta.

Pad prometa u luci Rijeka predstavlja izazov za mnoge agencije jer je Rijeka tradicionalno vodeća luka. S druge strane, raste promet u lukama Ploče i Zadar. Povoljnija porezna politika i subvencije u tim lukama privlače brodare. Negativan trend je i smanjenje broja pomoraca zbog odljeva radne snage u inozemstvo. Agencije koje posreduju pri zapošljavanju pomoraca morati će tražiti nova tržišta rada. Prilika je svakako rast crusing turizma i potražnje za luksuznim jahtama koji otvaraju prostor za specijalizirane agencije. Rastuća regulacija i zahtjevi za sigurnošću i zaštitom okoliša, također stvaraju potrebu za stručnim uslugama agencija.

⁵⁵ Ibidem

6. DOPRINOS UDRUŽENJA POMORSKIH AGENATA RAZVOJU POMORSKO AGENCIJSKE DJELATNOSTI

Pomorske agencije danas posluju u izazovnom i dinamičnom okruženju. Kako bi se nosile s promjenama i održale visoku razinu stručnosti, suradnja i umrežavanje unutar strukovnih udruženja od ključne je važnosti. Konvencija Ujedinjenih naroda o trgovini i razvitku - UNCTAD-a, kao i nacionalna udruženja, pružaju niz koristi svojim članicama. UNCTAD kao globalno tijelo Ujedinjenih naroda donijelo je konvenciju koja postavlja temeljne standarde poslovanja i ponašanja pomorskih agenata. Time promiče etičnost i profesionalizam u ovoj djelatnosti, a osim toga organizira skupove i radionice na kojima se razmjenjuju iskustva i dobre prakse pomorskih agenata iz cijelog svijeta.⁵⁷

Na nacionalnoj razini, hrvatska udruženja pomorskih agencija poput Udruženja pomorskih agencija pri HGK (Hrvatska gospodarska komora) okupljaju domaće pomorske agente i pružaju im priliku za umrežavanje i razmjenu znanja. Članice udruženja surađuju na identificiranju izazova u poslovanju te zajednički nastupaju prema regulatornim tijelima radi poboljšanja uvjeta poslovanja. Osim toga, strukovna udruženja organiziraju seminare, radionice i edukacije za svoje članice kako bi podizale razinu stručnosti i omogućile kontinuirani profesionalni razvoj pomorskih agenata, čime se održavaju visoki standardi znanja i vještina u ovoj profesiji.⁵⁸ Kroz razne publikacije, web portale i forume za članice, udruženja olakšavaju protok bitnih informacija o promjenama u regulativi, trendovima i najboljim praksama. Članice se tako lakše i brže prilagođavaju promjenjivom okruženju.

Suradnja i aktivno sudjelovanje u radu strukovnih udruženja donosi brojne koristi pomorskim agencijama. „Svrha konvencije je i poticanje financijski solidnih i stabilnih pomorskih agenata, te pomaganje u borbi protiv pomorskih prijevara i priprema pravila za državne vlasti/strukovne udruge pri izgradnji i održavanju čvrstog sustava pomorskih agencija.“⁵⁹ U današnje vrijeme snažne konkurencije na tržištu, suradnja i umrežavanje presudni su za uspjeh pomorskih agencija. Krovne organizacije poput FONASBA-e pružaju im priliku za razmjenu znanja i jačanje profesije.

⁵⁷ Borčić, V.: *Međunarodni i hrvatski propisi o pomorskom agentu*, Rijeka 1999. str. 11.

⁵⁸ <https://asbac.hr/zasto-postati-clan/> (26.5.2024.)

⁵⁹ Borčić, V.: *Međunarodni i hrvatski propisi o pomorskom agentu*, Rijeka 1999. str. 11.

FONASBA (*The Federation of National Associations of Ship Brokers & Agents*) kao globalno udruženje okuplja nacionalna udruženja pomorskih agencija s ciljem promicanja etičkog i profesionalnog poslovanja. Kroz radionice, publikacije i događanja, članice FONASBA-e razmjenjuju primjere najbolje prakse i grade partnerstva. Zajedničkim nastupom i lobiranjem lakše je utjecati na regulatorna tijela i promicati interese struke. FONASBA zagovara pojednostavljenije procedura i digitalizaciju kako bi pomorske agencije pružale kvalitetniju uslugu. Umrežavanje kroz FONASBA-u pruža pristup globalnom znanju i iskustvu za razvoj poslovanja. Članice jačaju svoju poziciju na tržištu kroz partnerstva i suradnju unutar udruženja. Razmjena informacija i resursa olakšava svakodnevno poslovanje i snalaženje u izazovnim situacijama. Članice FONASBA-e zajednički rade na poboljšanju uvjeta za profesiju. Udruživanje u organizacije poput FONASBA-e donosi brojne prednosti pomorskim agencijama - od razmjene znanja do jačanja vidljivosti i utjecaja. Suradnja umjesto konkurencije put je napretka u izazovnim vremenima.⁶⁰

FONASBA kao globalno udruženje prepoznala je potrebu za posebnom podrškom pomorskim agencijama u Europskoj uniji. Stoga je osnovala ECASBA-u (*European Community Association of Ship Brokers and Agents*), Udrugu pomorskih agencija Europske unije. ECASBA bolje razumije specifičnosti i izazove s kojima se susreću agencije na europskom tržištu. Kroz radionice, publikacije i događanja, dijeli znanja o najboljim praksama poslovanja unutar EU. Lobirajući na razini EU, ECASBA može utjecati na regulatorna tijela za donošenje povoljnijih propisa i procedura. Time jača konkurentnost pomorskih agencija u Europskoj uniji. Kroz ECASBA-u, europske agencije lakše pronalaze partnere i surađuju na zajedničkim projektima i prilikama. Umrežavanje jača njihovu tržišnu poziciju, a razmjena informacija olakšava poslovanje i usklađivanje s propisima EU. Članice dijele znanja o tržištima i praksi unutar Unije. Upravo zbog toga cilj ECASBE je motriti sve predmete od interesa za pomorsku zajednicu koji se zbivaju u upravnom ili izvršnom dijelu EU i koji se tiču profesije i djelatnosti pomorskih agenata, te poduzima sve potrebne mjera radi zaštite interesa svih članova FONASBA-e.⁶¹

Suradnja i umrežavanje ključni su za jačanje pozicije pomorskih agencija na globalnom tržištu. Primjeri poput Multiport mreže i Hrvatske udruge pomorskih agencija pokazuju prednosti povezivanja. Multiport, nizozemska mreža agencija, promiče suradnju i

⁶⁰ Borčić, V.: *Međunarodni i hrvatski propisi o pomorskom agentu*, Rijeka 1999. str. 17-18.

⁶¹ Ibidem, str. 25.

razmjenu informacija među članicama. Cilj im je osigurati kvalitetnu uslugu klijentima kroz zajedničko djelovanje i koordinaciju.

Članice Multiporta sklapaju sporazume o razmjeni znanja i iskustava. Umrežavanjem jačaju svoju tržišnu poziciju i kompetencije.⁶² Slične ciljeve ima i Hrvatska udruga pomorskih agencija na nacionalnoj razini. Okuplja domaće agencije radi unaprjeđenja struke i usklađivanja djelovanja. Lobirajući zajedno, agencije lakše utječu na regulatorna tijela i promiču interese struke. Suradnjom jačaju svoj ugled i kvalitetu usluga.

U Statutu udruge pomorskih agenata Hrvatske u članku 9. Nabrojane su detaljno djelatnosti koje udruga obavlja.⁶³ Udruga pomorskih agencija Hrvatske (UPAH) okuplja vodeće domaće pomorske agencije s ciljem unapređenja struke. Članstvo u UPAH-u znak je kvalitete i profesionalizma te donosi pravila i standarde poslovanja pomorskih agencija u Hrvatskoj, a time podiže ugled i konkurentnost struke. Agencije ističu članstvo u UPAH-u na svojim web stranicama jer time pokazuju usklađenost s propisima struke. Klijenti na taj način lakše prepoznaju agencije koje pružaju kvalitetnu uslugu. UPAH organizira edukacije i događanja za članice radi razmjene znanja i jačanja kompetencija.

Razne organizacije na međunarodnoj i nacionalnoj razini rade na unapređenju kvalitete usluga u pomorsko-agencijskom poslovanju i vidljiva je težnja ka još većem stupnju stručnosti i profesionalizma. Osim podizanja kvalitete, udruge nastoje pružiti i konkretnu pomoć agentima, bilo u nacionalnim okvirima ili globalno. Udruženja u pomorskoj industriji daju važnu podršku pomorskim agencijama i predstavljaju bitan dio njihovog sistema donoseći standarde i pravila koja agenti slijede kako bi unaprijedili poslovanje. Kada agencija profesionalno obavlja posao, posljedično su i usluge prijevoza tereta morem, kupoprodaja brodova, prijevoz putnika i ostali poslovi kvalitetno obavljani, na zadovoljstvo svih uključenih. Zbog toga se može očekivati daljnji rad udruge pomorskih agenata na standardizaciji i uspostavi globalne mreže. Time bi se omogućila razmjena iskustava i pružanje pomoći agentima, s ciljem postizanja opće kvalitete u pomorstvu.

Potvrđuje se važna uloga koju udruženja pomorskih agenata imaju u cijelom sustavu. Kao što je analiza pokazala, pomorske agencije zauzimaju bitno mjesto u pomorstvu. Slično tome, i sama udruženja agenata imaju istaknut položaj, kako u sustavu pomorskih agencija, tako i šire u pomorskoj industriji. Ciljevi poput standardizacije i unaprjeđenja usluga koje udruženja promoviraju, izravno utječu na sustav pomorskih agencija. Budući da su agencije

⁶² Borčić, V.: *Međunarodni i hrvatski propisi o pomorskom agentu*, Rijeka 1999. str. 36-37.

⁶³ Ibidem, str. 61.

dio šireg sustava pomorske industrije, posljedično se podiže i cjelokupna kvaliteta pomorskog gospodarstva. Udruženja dakle imaju važnu ulogu u postavljanju standarda i smjernica koje onda pozitivno djeluju na čitav sektor. Njihov rad doprinosi boljem funkcioniranju agencija, a time i jačanju pomorske djelatnosti u cjelini.

7. ZAKLJUČAK

U radu je analizirana uloga i značaj pomorskih agencija u pomorskoj industriji. Agencije imaju nezaobilaznu funkciju olakšavanja pomorske trgovine i povezivanja globalnog brodarstva s lokalnim lukama. Kroz povijesni pregled razvoja pomorstva utvrđeno je da su specijalizirane agencije za pružanje usluga brodarima nastale tijekom 19. stoljeća, paralelno s širenjem parobrodarstva. Iako su neki poslovi agencija automatizirani, njihova temeljna uloga posrednika i koordinatora lučkih usluga i dalje je ključna. Identificirane su brojne uloge pomorskih agencija - zastupanje broдача, ugovaranje prijevoza, organizacija lučkih usluga, poslovi opskrbe i održavanja brodova, administrativno-pravne usluge itd. Agencije svojom ekspertizom i poznavanjem lokalnih prilika omogućuju nesmetan promet brodova i tereta te povezuju globalne brodare s regionalnim tržištima. Agencije imaju važan utjecaj na ekonomsku učinkovitost pomorskog prometa, kontejnerizaciju, razvoj luka, regulatorni okvir i podizanje standarda kvalitete usluga. Njihova stručnost i specijalizacija pridonose bržem protoku robe i nižim troškovima transporta. Analiza tržišta pomorskih agencija u Hrvatskoj pružila je uvid u njihovu strukturu i izazove s kojima se suočavaju. Unatoč snažnoj konkurenciji, hrvatske agencije uspješno posluju zahvaljujući znanju, iskustvu i prilagodljivosti. Utvrđeno je da su pomorske agencije nezaobilazan dio pomorske industrije i ključna karika koja povezuje globalno brodarstvo i regionalne lučke zajednice. Njihova intermedijarna uloga i specijalizirane usluge od temeljne su važnosti za nesmetanu razmjenu robe morem. Time agencije značajno pridonose učinkovitosti i konkurentnosti pomorskog sektora. Rezultati istraživanja proširuju dosadašnje spoznaje o višestrukoj ulozi pomorskih agencija u industriji te upućuju na potrebu daljnjih istraživanja ove zapostavljene, međutim vitalne komponente pomorskih operacija.

LITERATURA

Knjige zakoni, članci i propisi:

1. Bačić, S.: *Indijski ocean kao sjecište i sjecište pomorskih puteva u 16. Stoljeću*, Zadar
2. Benjeglav, S.: *Kolumbovska razmjena – kako su geografska otkrića promijenila svijet?*, Osijek 2012.god
3. Borčić, V.: *Pomorski agent*, Pomorski fakultet Rijeka, Rijeka, 1992. god
4. Borčić, V.: *Međunarodni i hrvatski propisi o pomorskom agentu*, Rijeka 1999. str. 11.
5. Hlača, B.: *Pomorsko pravo: odabrane teme*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2019. god
6. Ivošević, B., Orlandić, R.: *Pomorsko agencijsko poslovanje*, Fakultet za mediteranske poslovne studije, Tivat, 2011. god
7. Matković, M.: *Utjecaj pomorskog prometa na okoliš*, Sveučilište u Zagrebu
8. Milošević, B.: *Ugovor o pomorskoj agenciji s aspekta međunarodnog i unutarnjeg prava*, Naše more 47(3-4), 2000. god
9. Mitrović, F.: *Ekonomika brodarstva*, Pomorski fakultet u Splitu, Split, 2008.
10. Pajdo, T.: *Razvoj pomorskog prometa i trgovine u Dalmaciji od 1850. do 1880. godine*, Rad Zavoda povijesnih znanosti, HAZU Zadru, sv. 49/2007.
11. Peričić, Š.: *Dopuna povijesti pomorstva otoka Silbe*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti, HAZU, Zadar, 1996.
12. Petrinović, R., Lovrić, I., Stanković, R.: *Pomorsko pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2006.; Grabovac, I.: *Pomorsko pravo*, Književni krug, Split, 1995.
13. *Pomorski zakonik*, Narodne novine, Zagreb, NN 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15
14. *Pravilnik o uvjetima za obavljanje djelatnosti pomorskog agenta, te pravima i obvezama pomorskog agenta*, Narodne novine 17/96; 82/07
15. Smolić, V.: *Uloga pomorskog agenta u stvaranju cruising destinacije*, Pomorski fakultet u Rijeci
16. Stulli, B.: *Studije iz povijesti Dubrovnika*, Konzor, Zagreb, 2001.
17. Šebečić, B.: *Najpoznatiji pomorski putovi, Hrvatski i međunarodni bakreni i solni putovi u dijelu Europe*, Rud.-geol.-naf. Zb., Vol. 13, Zagreb, 2001.

18. *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima*, Narodne novine 114/22, 38/23
19. *Zakon o obveznim odnosima*, Narodne Novine 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23
20. *Zakon o trgovačkim društvima*, Narodne novine, Zagreb, NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15,40/19.

Internetski izvori:

1. Power Point prezentacija, Razvoj Pomorstva, Sveučilište u Zadru, str. 3-10 (<http://www.unizd.hr/Portals/1/nastmat/pomgeograf/Razvoj%20pomorstva.pdf>) (30. 5. 2024.)
2. <https://leksikon.muzej-marindrzic.eu/putovanja/>
3. Power Point prezentacija, Brodarstvo svijeta i Hrvatske, Sveučilište u Zadru, str. 2 (<http://www.unizd.hr/portals/1/nastmat/pomgeograf/Brodarstvo%20svijeta%20i%20Hrvatske.pdf>) (30.5.2024.)
4. <https://gov.hr/hr/osnivanje-drustva/1358?lang=hr> (20.4.2024.)
5. <https://www.instituteforapprenticeships.org/apprenticeship-standards/port-agent-v1-0> (20.4.2024.)
6. <https://asbac.hr/o-nama/> (23.5.2024)
7. <https://asbac.hr/karta-clanica/> (23.5.2024.)
8. <https://asbac.hr/zasto-postati-clan/> (26.5.2024.)